

[DOI: 10.71138/turkav.1568795](https://doi.org/10.71138/turkav.1568795)

Amerikan Arşiv Belgeleri Işığında Yusuf Hikmet Bayur'un Dış Politika Anlayışı

Pınar TOKAŞ | [0000-0003-1834-0604](https://orcid.org/0000-0003-1834-0604) |
pinartokas65@gmail.com

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye

Prof. Dr. Mehmet PINAR | [0000-0001-5416-5220](https://orcid.org/0000-0001-5416-5220) |
mehmetpinar@yyu.edu.tr

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye

Öz

Yusuf Hikmet Bayur'un gerçek anlamda dış politika ile ilgilendiği ve fikirlerini özgürce beyan ettiği dönem kendi partisi olan Millet Partisi'ni kurması ile gerçekleşmişti. Dönemin dış politikasını incelemek açısından Bayur'un fikirlerine değinmek gerekliydi. Bayur, iç politikada olduğu gibi, dış politikada da Atatürk'ün politika anlayışını yansıtan bir duruş sergilemekteydi. Öte yandan kendi partisini kurarak kendisi ile aynı fikirlere sahip siyasetçilerle aynı zeminde birleşmişti. Her ne kadar Millet Partisi çeşitli fikirlerin bir arada olduğu, çoğunluğunu muhafazakarların oluşturduğu liberal ekonomik görüşe sahip olsa da dış politika alanında Hikmet Bayur ile aynı çizgide fikirlere sahip bir partiydi. Partinin ilk dönemlerinde kurucusu Hikmet Bayur'un fikirlerinin ağırlığının hissedildiği görülmektedir. Bu dönem birtakım olayların meydana geldiği bir dönem olduğu için dış politika gündemi uzun süre meşgul etmişti. Bir yandan dış devletlerin iç meselelerimize karışması endişesi, diğer yandan da komünizm tehlikesi tartışılmaktaydı. 1948 yılından 1950'ye kadar geçen Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı döneminde Bayur, dış politikadaki zayıflığı özellikle Kudret gazetesinde yazdığı makaleleri ile eleştirdi. Bu yüzden CHP ile sürekli çatışma halindeydi. Özellikle sorunların temelini ülke yönetiminin zayıflığına bağlaması onun sürekli ağır eleştiriler yapan siyasetçi konumunu korumuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin yüceliğinin dış devletlerce de bilinmesi ve diplomatik anlamda sömürge devletler konumunda kalmaması için gereken ağırlığın koyulmasına inandı. Bu yüzden siyasi hayatı boyunca bu amaç için çalıştı.

Anahtar Kelimeler: Yusuf Hikmet Bayur, Dış Politika, Millet Partisi.

Atıf Bilgisi

Tokaş, Pınar ve Pınar, Mehmet "Amerikan Arşiv Belgeleri Işığında Yusuf Hikmet Bayur'un Dış Politika Anlayışı". TÜRKAV Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 4/2 (Aralık 2024), 563-590.

Research Article

[10.71138/turkav.1568795](https://doi.org/10.71138/turkav.1568795)

Yusuf Hikmet Bayur's Understanding of Foreign Politics in The Light of American Archive Documents

Pınar TOKAŞ | [0000-0003-1834-0604](https://orcid.org/0000-0003-1834-0604) |
pinartokas65@gmail.com
Van Yüzüncü Yıl University, Van, Türkiye

Prof. Dr. Mehmet PINAR | [0000-0001-5416-5220](https://orcid.org/0000-0001-5416-5220) |
mehmetpinar@yyu.edu.tr
Van Yüzüncü Yıl University, Van, Türkiye

Abstract

The period when Bayur was truly interested in foreign policy and expressed his opinions freely was when he founded his own party, the Nation Party. It was necessary to touch upon Bayur's ideas in order to examine the foreign policy of the period. Bayur displayed a stance that reflected Atatürk's understanding of politics in foreign policy as well as in domestic politics. On the other hand, by establishing his own party, he united on the same ground with politicians who had the same ideas as him. Although the Nation Party had a liberal economic view, where various ideas coexisted and the majority of whom were conservatives, it was a party with ideas in line with Hikmet Bayur in the field of foreign policy. It is seen that the weight of the ideas of its founder Hikmet Bayur was felt in the early periods of the party. Since this period was a period in which some events took place, foreign policy occupied the agenda for a long time. On the one hand, the concern about foreign states interfering with our internal affairs, and on the other hand, the danger of communism was being discussed. During the Republican People's Party's rule from 1948 to 1950, Bayur criticized the weakness in foreign policy, especially with the articles he wrote in the Kudret newspaper. That's why he was in constant conflict with the CHP. In particular, attributing the root of the problems to the weakness of the country's administration preserved his position as a politician who constantly criticized heavily.

Keywords: Yusuf Hikmet Bayur, Foreign Policy, Nation Party.

Citation

Tokaş, Pınar and Pınar, Mehmet “Yusuf Hikmet Bayur's Understanding of Foreign Politics in The Light of American Archive Documents”. TÜRKAV Institute of Public Administration Journal of Social Sciences, 4/2 (December 2024), 563-590.

Giriş

Millî Mücadelenin fikri önderlerinden siyasetçi ve bilim insanı Yusuf Hikmet Bayur, 21 Ocak 1891 tarihinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Annesi Temyiz Mahkemesi üyelerinden İsmail Hakkı Bey'in kızı Memduha Hanım, babası ise eski Osmanlı sadrazamlarından Kıbrıslı Mehmet Kâmil Paşa'nın oğlu Salih Haşmet Bey'dir. Babasının küçük yaşta (1892) kaybeden Bayur, dedesi Kâmil Paşa'nın himayesinde yetişmişti.¹ Galatasaray Lisesi'nden mezun olan Bayur, üniversiteyi Paris Sorbonne Üniversitesi'nde okudu.² Bayur'u siyasete yönlendiren unsurların başında çocukluğundan beri şahit olduğu siyasi olaylar silsilesinin olduğu söylenebilir. Dönemin dedesinin sadaret dönemlerine de denk gelmesi ileri tarihlerde Meşrutiyet ve II. Abdülhamid devri olayları üzerine eğilmesinde etkili olmuştur. Siyasete fiilen katılması 1933 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Manisa Milletvekili seçilmesi ile olmuştur. Milletvekilliği dışında Millî Eğitim Bakanlığı ve Büyükelçilik de yapmıştır.³ Ancak Bayur çocukluğundan itibaren siyaset ile yakından ilgilenmişti. İleri seviye Fransızcası ve iyi bir hitap yeteneği olması dışişlerinde birtakım görevlere dahil olmasında etkili olmuştur. Hikmet Bayur'un siyasi hayatın içinde önemli bir konumda olmasını sağlayan en önemli etken, dönemin demokrasi anlayışının en önde gelen temsilcilerinden biri olmasıdır. Bilim insanı olmasının yanında siyasetle de yakından ilgilenmesi, bu alanda birçok görev alması kaçınılmaz kılmıştır. Siyasi kimliği beklenildiği gibi Cumhuriyet rejiminin kurucu kadrosunun bağlı olduğu Cumhuriyet Halk Partisi ile başlamıştır. Hikmet Bayur, Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrıldıktan sonra siyasi hayatına 21 Temmuz'da yapılan milletvekili seçimlerinde DP listesinde bağımsız adaylığını koyarak devam etmeyi uygun görmüştü. Fikirlerini özgürce ifade edip siyaset içerisinde bir yer edinmesi 1948 yılında kendi partisi olan Millet Partisi'ni kurması ile gerçekleşmişti. Hangi partide olursa olsun uzun

¹ İsmail Arar, "Prof. Hikmet Bayur ve Yayınlanmamış Bir Araştırması", *Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur'a Armağan*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1985, s. 43.

² Hilmi Kâmil Bayur, "Hikmet Bayur'un Yaşantısından Bazı Çizgiler", *Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur'a Armağan*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1985, s. 37.

³ Alaattin Uca, "Yusuf Hikmet Bayur'un Hayatı, Fikirleri ve Eserleri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C. 9, Erzurum 1998, s. 211.

yıllar siyasi kimliğini korumuştur. Bayur, siyasetten uzaklaştığı tarih çalışmaları yürüttüğü bir dönemde 6 Mart 1979’da vefat etmiştir.⁴

1. Amerikan Arşiv Belgeleri Işığında Yusuf Hikmet Bayur’un Dış Politika Anlayışı

Yusuf Hikmet Bayur, siyaset ve yeni rejimin fikri cephesinin olgunlaşmasına sunduğu katkıların yanında, Türk dış politikasıyla ilgili önemli tespitleriyle üretken bir profil çizdi. Bayur’un Türkiye’nin dış politikasında çoğu zaman hükümetten ayrık bir tutum sergilediğini görmekteyiz. Amerika Başkanı Truman’ın Türkiye ve Yunanistan’a yardım yapması ile ilgili nutku Türk basınında olumlu karşılanırken, Bayur’un Türkiye’nin iç işlerine karışılmasına kapı aralayacağı endişesiyle bu projeye mesafeli bir duruş sergilediği görüldü. Ona göre bu doktrin Türkiye’nin bağımsızlığını tehlikeye düşürebilirdi.⁵

Nihat Erim, Ulus’taki “*Mevsimsiz Yorumlar*” başlıklı yazısında Hikmet Bayur ve aynı tarz düşünce içinde olanların Amerikan yardım politikasına ilişkin yaklaşımlarının spekülatif ve temelsiz olduğunu öne sürdü. Erim’e göre Türk Hükümeti, Amerika ile yürüttüğü ilişkide pazarlık ve koşullardan ziyade uluslararası kanallar aracılığıyla borç/kredi sağlama amacındaydı. Demokratların ve Bayur’un ekonomik getirileri dikkate almadan ulusal onur algısını sürekli yinelemeleri ve merkezlerine almaları gerçeklikten uzaktı. Türkiye’nin uluslararası prestiji yüksek olduğu gibi, bağımsızlık sorunu da yoktu. Bayur gibiler küçük/sığ düşündükleri için Türk dış politikasının manevralarını okumakta zorlanmaktaydılar.⁶ Orijinali “*Zamansız ve Esassız Yorumlar*” başlıklı olan makalede Erim, Bayur’un iddia ettiği gibi yardımın miktarı ve şekli hakkında Türk hükümeti ile Amerika arasından bir görüşme veya anlaşma olmadığını altını çizdi. Ayrıca Türk dış politikasının başka devletlerce övüldüğünü ve imrenilecek bir seviyede olduğunu belirtti. Erim, Bayur’a söylediği sözlerini: “*Kendi hükümetinden haksız, sebepsiz ve insafsızca şüphe eden yazar müsterih olsun. Cumhuriyet Hükümeti, şimdiye kadar olduğu gibi*

⁴ Bayur, *agm*, s. 41.

⁵ ABD Ulusal Arşivi, 867.00/8-2747, 1947.

⁶ ABD Ulusal Arşivi, 867.00/3-2247, 22 Mart 1947, s. 2-3.

bundan sonra da Lozan'da temelleri atılan yolda yürüyecektir.” diyerek sonlandırmıştı.⁷

Bayur bu eleştiriler karşısında bu yardım projesine mesafeli/kuşkululu yaklaştığını gizlemedi. Amerika'nın iyi niyetinden şüphesi olmamasına karşın, Türk Hükümeti'nin elinde kontrol izninin olmasının altını çizdi. Eleştirilerinin amacının hükümete dış politikada yeni perspektif kazandırmak olduğunu söylemekten kaçınmadı. Ona göre, sorgulanması gereken iki husus vardı: Birincisi, bu iyi niyetli Amerika yeni emperyalist yönelime direnmeye ve Türkiye'yi desteklemeye kararlı mı? İkincisi 150 milyon dolarlık yardım ancak kullanım kontrollü olmak şartıyla verilecekse bu şart değiştirilmeli mi?⁸ Fuat Köprülü yaptığı açıklamada Bayur'un değerlendirmesini/sorgulamasını Amerika'nın şartlı yardımıyla ilgisi olmadığını belirtmişti. Bayur'un eleştirilerinin partisinden bağımsız kendisini bağladığını söylemekten çekinmedi.⁹ Türkiye ve Yunanistan'a verilecek olan yardımın ABD Senatosunda onaylanması Türk basınında olumlu karşılanmıştı. Türk basını genellikle ABD'nin emperyalist bir çizgide olmadığı ve Türkiye'nin bağımsızlığını tehdit etmediği yönünde bir duruş gösterdi. Bayur ise Kudret gazetesinde kendisine yönelik eleştiriler karşısında ABD'nin Rusya'yı durdurmak/frenlemek için Türkiye ve Yunanistan sınırları üzerinden hareket sahası oluşturmasını tenkit etmeye devam etti.

Rusya'nın yardımla ilgili BM'nin otoritesini baltaladığı ile ilgili suçlamaları basın tarafından reddedilirken, BM'nin Türkiye ve Yunanistan'ın karşı karşıya kaldığı tehlike durumunda yardım edemeyeceğini ve bunu yapabilecek tek devletin ABD olduğunu savundular. Rusya tehlikesi karşısında ülkenin yalnızlığa sürükleneceği hâkim görüş olduğundan Bayur dışında yardım olumlu karşılandı.¹⁰ Bayur, Rus tehlikesinin farkında olmasına karşın yardımlarda inisiyatif kullanan bir Türk dış politikasını savunmaktan geri durmadı.

Başbakan Recep Peker'in CHP Grup toplantısında yardım ile ilgili yaptığı konuşmasına DP ve muhalif Kudret gazetesi sert eleştiriler getirdi. Peker hem Yunan hem de Türk hükümetlerinin

⁷ Nihat Erim, “Zamansız ve Esassız Yorumlar”, *Ulus*, 21 Mart 1947, 1-4.

⁸ ABD Ulusal Arşivi, 867.00/3-2247, 22 Mart 1947, s. 2-3.

⁹ ABD Ulusal Arşivi, 867.00/3-2447, 24 Mart 1947, s. 1.

¹⁰ ABD Ulusal Arşivi, 867.00/5-147, 1 Mayıs 1947, s. 1.

demokratik olduklarını ve demokrasi yolunda ilerlediklerini aksini düşünenlerin hataya düştüğünü/düşeceğini belirtti. Bayur, başbakanın bu hamlesinin/konuşmasının Türk halkı ve ABD'yi rahatsız edeceğini belirterek ABD'nin yabancı devletlerin içişlerine karıştığını iddia eden komünistlerin eline koz vereceğini de söylemekten kaçınmadı. Gelişmeleri yakından takip eden ABD Büyükelçiliği eleştirilerin siyasi gerekçelerle yapıldığını belirtse de Başbakanın açıklamalarını gaf olarak nitelendirdi.¹¹ O, ABD'nin yapacağı askeri yardımın ekonomik yardımdan çok daha fazla olmasına dikkat çekerek, ABD'nin Türkiye'den askeri anlamda beklentilerini ortaya koymaya çalıştı. Ona göre Rusya'nın tehdidi altında olan tek ülke Türkiye olmamasına karşın askeri yardım seçeneğinin ön planda tutulması düşündürücüyüdü. Nüfusu daha az olan ülkelere verilen ekonomik yardımın Türkiye'den çok daha fazla olması garipsenecek bir durumdu. Özellikle Yunanistan, Almanya gibi, ülkelere yapılan ekonomik yardım Türkiye'den çok daha fazlaydı.¹² ABD yardımı sadece Türk basınında değil, ABD basınında da merak konusuydu.

Nitekim bir süre sonra Truman'ın Türkiye'ye yapılacak yardım ile ilgili 6 Aralık'ta ABD Kongresine sunduğu üç aylık rapor genel havayı değiştirmişti. Ulus gazetesinde de yayınlanan bu rapor, CHP'li yazarlar tarafından kendi partilerinin zaferi olarak lanse edilmişti. Bayur'a göre yaşanan gelişmeler halkın eğilimleri dikkate alınmadan iç siyaset malzemesine dönüşmüştü. ABD'nin Rus emperyalizmine karşı durması ve diğer devletleri de içine alarak emperyalizmin güçlenmesini önlemek için bu devletlere yardım etmesi olağan bir durumdu. İktidarın amacı ekonomik ve sosyal adaletsizliklerin artmasını önlemek, halka refah içerikli bir yaşam sunmak bu sayede de ülkede komünizmin yayılmasını engellemektir. Bunun sağlanmaması durumunda Çin gibi komünist tehdidiyle karşı karşıya kalınacaktı. Truman'ın raporunu bir takdir ve övgü aracı olarak görmeleri onların Osmanlı zihniyetine geri döndüklerini göstermişti. Son zamanlarda ülke iki farklı tehdit altındaydı. Dışta Rus tehdidi, içte de kötü idare ve yolsuzlukların yarattığı ekonomik ve sosyal sorunlardı. Kötü idareye karşı mücadele eden vatanseverler komünizm ile de mücadele etmekteydi. İktidarın abartılı bulduğu

¹¹ ABD, Ulusal Arşivi, 867.00/9-647, 1947, s. 1-2.

¹² ABD Ulusal Arşivi, 867.00/1-649, 1949, s. 1.

tepkisine rağmen Bayur, yardımın Türkiye'nin geleceği bakımından ümit verici yönleri olduğunu belirterek Truman'a teşekkür etmişti.¹³ Bu noktada genel havanın neden değiştiğini Bayur'un sıkça değindiği komünizm tehlikesi onun Truman'ın ülkeye yapacağı yardım fikrine önceki gibi sert eleştirilerde bulunmadığını hatta yazdığı rapordan dolayı teşekkür etmesinden anlayabiliriz. Komünizm dışında Rusya'nın son zamanlardaki toprak ve üs talepleri de düşünüldüğünde Bayur'un dış politika fikirlerinin yön değiştirmeye uygun olması olağandı. Nitekim kendisi Türk siyasetinde milli egemenlik ve demokrasi konusunda en hassas siyasetçilerden biriydi.

Bu tavır Atatürk dönemi dış siyasette uygulanan denge ve barış yönteminin devamı niteliğindedir. Atatürk uzun yıllar ülkenin aldığı hasarlar sonucu dış siyasette bu yolu izlemenin zorunluluğu üzerinde durmuştu. Refik Koraltan'ın anılarında ilettiğine göre Atatürk Mart 1923'te Mersin'den Ankara'ya trenle hareket ederken:

Rus dostluğundan zarar gelmemek için başta büyük Amerikan milleti olmak üzere Anglosakson ittifakına muhtacız. Ben şimdi bunlarla ittifak arasam, mağrur İngilizler bizi himayelerine almak isterler. Biz, asırlar boyunca tam istiklal içinde yaşamak için milyonlarca evladımızı feda ettik. I. Dünya Harbi'nin galipleri, başta İngiliz Devlet Adamı Lloyd George olmak üzere diğer müttefiklerin Versay'da yaptıkları sulh anlaşması ile II. Dünya Harbi'nin tohumunu attılar. Ne yazık ki Wilson'un insanlığı ve beşeriyeti bir daha böylece felaketlere uğratmamak için, Amerika milletinin de insani duygularına tercüman olarak ileri sürdüğü Wilson Prensipleri adıyla tarihe geçen, sulh şartlarını dahi bertaraf ederek daha büyük bir felaketin temelini attılar. En çok 15 sene sonra bu felaket olacaktır. Yurdumuz asırlar boyunca Rusların taziyek ve tecavüzü yüzünden başlayan harplerle harap oldu. Son Millî Mücadele ile kazanılan istiklal ve zaferimizden istifade ederek yurdun imarını temin etmemiz lazım. Ne yazık ki, bundan evvel ne yapabilirsek her türlü fedakarlığı ihtiyar ederek ordumuzu takviye ve teçhize mecburuz. O büyük felaket günleri yaklaştığı zaman İngiliz ve Fransız devletleri namna, bizden ittifak arayacaklar. İşte o zaman müsavî şartlarla ittifak yapmak mümkün olabilir. Koraltan,

¹³ Yusuf Hikmet Bayur, "Bay Truman'ın Bize Ait Raporu", *Kudret*, 11 Aralık 1948, s. 1-4.

Atatürk'ün bu dahiyane bulduğu fikirlerinin doğruluğunu İkinci Dünya Savaşı sırasında anlaşılacağını ifade etmişti.¹⁴

Millet Partisi ve Hikmet Bayur “uzlaştırıcı dış politikayı” takip ederken, hükümetin dış politika anlayışından ayrılıp ayrılmayacağı ve Sovyet Rusya’ya Boğazlar noktasında taleplerini nasıl karşıladığı merak konusuydu. Nihat Erim’in bir mitinginde yaptığı konuşmasında yeni partinin dış politikasını daha uzlaştırıcı olduğunu söylemesine karşılık Bayur, *Bu Rusya’ya eyalet vererek anlaşmaya varacağımız anlamına mı geliyor?* diye sormuştu. Kendi kendine verdiği cevap ise *Mareşal Çakmak toprağımızdan bir karış düşmanımıza vermeyecektir*, olmuştu. Ona göre CHP, Demokrat Parti’ye yüklediği Rusya yanlısı ve komünist bir araç olma suçlamalarını üçüncü bir parti olan Millet Partisi’ne de yüklemeye yönelterek farklı bir algı oluşturma düşüncesindeydi.¹⁵ Ayrıca Sovyet Rusya ile komşuluk ilişkilerinin güçlendirilmesi ile ilgili fikirlerini belirtirken daha ılımlı bir yaklaşım sergilemişti. Bayur, Türkiye ile Rusya arasındaki bu tür bir yakınlaşmanın “*tüm dünyanın çıkarlarına uygun olacağını*” belirtmişti. Ayrıca “*Biz Ruslara karşı değiliz, biz sadece bizden toprak ve üs isteyenlere karşıyız*” demişti. DP Milletvekili Adnan Menderes 27 Ağustos’ta İzmir’de düzenlediği mitingde Bayur’un dış politika ile ilgili bu tespitlerini doğru bulmadığını belirtmişti. Menderes, Rusya ile dostluk ilişkileri kurulmadan önce, Rusya’nın mevcut uluslararası durumunu dikkate alarak özellikle Batı demokrasileriyle ilgili genel politikasını değiştirmesi gerektiğini söylemişti. Ayrıca, dünya barışının küresel bir sorun olduğunu, yalnızca Türk- Sovyetler Birliği arasındaki ilişkiden ibaret olmadığını, Birleşmiş Milletlerin varlığını hatırlatmıştı. İki karşıt kutup arasındaki gerginlikleri sebebiyle iyimser bir tablo çizemediğini vurgulamıştı. Yani Türk-Sovyet Rusya arasındaki ilişkilerin düzelmesi sadece toprak iddiaları ve üs taleplerinin geri çekilmesi ile sağlanamayacağını söylemişti. Menderes’in bu eleştirileri basın tarafından Bayur’a sorulduğunda eleştirileri anlamlandıramadığını, Türkiye’nin BM üyesi olduğunu ve olası bir saldırıda örgütün çoğunluğu gibi saldırının karşısında duracaklarını söylemişti.¹⁶ Rusya’nın toprak ve üs talepleri karşısında düşman olarak telakki edilmesi olağan bir durumdu. Bu durum

¹⁴ Refik Koraltan, *Demokratlar*, Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s. 51.

¹⁵ ABD Ulusal Arşivi, 867.00/5- 1848, 1948, s. 1.

¹⁶ ABD Ulusal Arşivi, 867.00/9-148, 1948, s. 1.

dikkate alındığında BM ilkeleri çerçevesinde karşılıklı ilişkiler kurulabileceğini belirtti. Menderes'in tenkitlerinin anlamsız/temelsiz kaldığını ifade etti.¹⁷ Amerika Büyükelçiliği, Millet Partisi üyeleri Hikmet Bayur ve Kenan Öner'in dış politikadaki bu tutumunu büyütmelemlerini bir siyasi taktik olarak okumuştur. Bu yaklaşımları parti politikalarından çok parti sözcülerinin kişisel çıkışlarına yormuştu.¹⁸

Bütün bu eleştiriler Bayur'un dış politikadaki barışçıl siyasetini kendi fikrinin yanında, Millet Partisi'nin de dış politika yönünü açıklamaktadır. Nitekim parti kurucuların yaptığı toplantıda dış politikadaki dostlukların sürdürülmesi ve anlaşmalara sadık kalınması gerektiğini savunmuştu. Bunun dışında parti içinde basın özgürlüğüne önem verildiğini ve bu özgürlüğü engelleyen hükümlerin kaldırılması için mücadele edeceklerini de bildirmişti.¹⁹ Yine Fevzi Çakmak ve Hikmet Bayur yaptıkları basın açıklamasında toprak talep etmedikleri sürece ABD ve Rusya'ya karşı olmadıklarını, daha dostane ilişkiler kurmaktan yana olduklarını açıklamışlardı. Özellikle Bayur'un açıklamaları Sovyet Rusya'yı Kars ve Ardahan iddialarından açıkça vazgeçmeye ve Rus-Türk dostluğunun kurulması için boğazların ortak kontrolüne davet ediyormuş gibi bir görüntü arz ettiği ABD Büyükelçiliğin tespitleri arasında yer almıştı.²⁰

Nitekim Hasan Saka'nın Rus Büyükelçiliği'ni ziyareti ve Rus Büyükelçisi ile görüşmesi de kaçınılmaz olmuştu. Bu görüşmede Rus elçi, Amerikalılar gelene kadar Türkiye ile Rusya'nın arasının iyi olduğunu söylemesi dikkat çekmişti. Bayur bu iddianın tarihin seyrini değiştirmeye çalışmak olduğunu ve tamamen yanlıtıcı olduğunu belirtmişti.

Bizim Ruslar ile dost olduğumuz dönem Rus emperyalizmin ölmüş veya öyle gösterildiği dönemdi. Atatürk'ün barış siyasetine uygun olarak saldırgan olamayan bir devletten başka bir yaklaşım düşünülemezdi. Türk-Rus ilişkilerinin bugünkü geldiği noktanın Amerika ile aramızdaki yakınlaşmadan doğmamıştı. Rusya henüz Amerika ile

¹⁷ Y. Hikmet Bayur, "Yolsuzluklara Rağmen Zafer Kazanmak Bir Türk Göreneğidir", *Kudret*, 31 Ağustos 1948, s. 1-4.

¹⁸ ABD Ulusal Arşivi, 867.00/9-1748, 1948, s. 1-2.

¹⁹ "Millet Partisi Kurucularının Toplantısı Sona Erdi", *Akşam*, 28 Temmuz 1948, s. 1.

²⁰ ABD Ulusal Arşivi, 867.00/8-948, 1948, s. 1-2.

arasında bir çatıma başlamamışken bizden toprak ve üs talep etmişti. Ayrıca bir Amerikan yardımı ve bu iki devlet arasında bir yakınlık da söz konusu değildi. Dolayısıyla Rusya ile gerginliğin sebebi onun emperyalist emellerini açığa vurmasındandı.²¹

Ona göre Rusların emperyalist istekleri reddedildikten sonra, Amerika da Rusya'ya karşı bir duruş geliştirerek Türkiye'ye yardım etmek istemişti. Rusya ile ilişkilerin normalleşmesi için toprak, üs taleplerinden vazgeçerek BM politikalarını baltalamaktan uzak durması gerekirdi. Bunu pratiğe dökmek için Rusya, Balkan politikaları, Yunan iç isyanını desteklemekten vazgeçmesinin yanında İran'ı çember altında tutması gerekmektedir.²²

CHP'nin dış politikasında Rusya ile ilişkileri merak konusu iken Cumhuriyet gazetesinde çıkan bir habere göre bir yazıda CHP'nin bundan sonra "Atatürk Yolu" üzerinde bulunduğunu göstermeye daha çok önem vereceği belirtilmişti. Ona göre bunun Rus Büyük Elçisi'nin sözleri ile ilgisi vardı. Elçi Lavrişef'in Atatürk'ün dış politikasına dönük sözleri son derece haksız ve yersizdi. Çünkü Rusya ile iyi ilişkilerimizi bozan Türkiye değil Rusya idi. Rusya'nın isteklerinden sonra ilişkiler 1920'den farklı bir seyrde devam etmişti. Bu isteklerden biri de Doğu illerinin bir kısmının Ermenilere verilmesiydi. Mustafa Kemal ve Türk halkının şiddetle karşı çıkması üzerine konu kapanmış ve 1921 Lenin'in her milletin kendi kaderini belirlemesi yönündeki politikası devam ettirilmişti. 1945 yılına kadar ilişkiler iyi seyir takip etmesine karşın sonraki süreçte siyasetini değiştiren ve Türkiye'den üs ve toprak talep eden Rusya olmuştu. Bu nedenle Atatürk siyasetine dönün diyen Rusya'ya Lenin'in siyasetine dönün demek gerekecekti. Bu süreçte Rusya üs ve toprak talepleri ile ilgili sözleri yalanlamamış, bu yüzden ilişkilerin doğal bir süreçte ilerlemesi de zorlaşmıştı. Rusya'nın isteklerinden vazgeçtiğini resmi olarak beyan etmediği sürece kararlı duruş devam ettirilmeliydi. O, Cumhuriyet Bayramı'nda Molotof'un teşrif etmemesine rağmen Rusların milli bayramında Türk heyetinin Rus Büyükelçiliğini ziyaret etmesini zaaf olarak gösteren Ruslara tepki göstermişti. Rusya ile ilişkiler kopmamasına karşın iki taraf da birbirine kuşkuyla bakan sancılı bir döneme girmişti.²³

²¹ Y. Hikmet Bayur, "Rusya ve Biz", *Kudret*, 25 Kasım 1948, s. 1.

²² Y. H. Bayur, *agm*, s.4.

²³ Y. Hikmet Bayur, "Atatürk Yolu", *Kudret*, 3 Aralık 1948, s. 1-4.

Bu atmosferde Rusya'nın olası bir saldırısı karşısında Amerika gerekli önlemlerini almıştı. Bayur, her ne kadar Rus tehlikesini sürekli gündeminde tutmasına karşın Rusya'nın Türkiye'ye saldırma ihtimali düşük bir ihtimaldi. Rusya tarafından saldırıya uğrama ihtimali en az olan ülke iken hepsinden daha fazla silah ve askeri yardım almasını olası bir savaştan Amerika'nın bizden azami seviyede yararlanma planı olarak okumuştur. Buna karşın Marshall planı gereği Türkiye'ye verilecek ekonomik yardım çok yetersizdi. Bunun sebebini Türkiye'nin ekonomik işlerde başarısız olmasından Amerika'nın yardımın faydalı bir sonuç vereceğine inanmamasından kaynaklandığını belirtmişti. Ona göre vurguncuların ihtikârdan elde ettiği karın Amerika'nın vereceği yardımdan daha fazla olduğu göz önüne alınırsa ekonominin önce içte düzeltilmesi gerekli bir durumdu. Bu adımdan sonra alınacak bir ekonomik yardım asıl kalkınma ve diğer devletler seviyesine yaklaşmak için fayda sağlayabilirdi. Hüseyin Cahit Yalçın'ın olası bir Rus saldırısı karşısında yalnız askeri durumun ülkenin alacağı tedbirleri belirleyeceği, iç siyasetin bunun üzerinde herhangi bir rolü olamadığı ile ilgili sözlerine karşılık Bayur, birkaç örnekle keyfi idarenin dışişlerinde de ne kadar olumsuz etkisi olduğunu belirtmeye çalışmıştı. Konuyla alakalı şunları söylemişti:

Yurdumuzun manen ve maddeten zayıf bırakan keyfi idaredir. Barışta itibarımızın az olmasına o sebep olduğu gibi savaşta gerektiğinden daha büyük bir yurt parçasının düşman tarafından çğnenmesine de o sebep olabilir. Gerçekte demokrasi için uğraşanlar bu zaaflar ve yıkım amillerini ortadan kaldırmaya, zümre tabakkümünü devam ettirenler ise bu amilleri şiddetlendir meye yardım etmektedirler. Herkesçe bilinmesi gereken yön budur.²⁴

İç politikada yapılan bütün tartışmalara rağmen Marshall yardımının Türkiye açısından iyi bir gelişme olduğu su götürmez bir gerçektir. Bayur, bu yardım meselesine her zaman temkinli yaklaşılması konusunda uyarılarda bulursa da bir savaş ihtimalinin kapıda olması ve işin içinde Rusya'nın olmasını göz önünde bulundurarak memnuniyetini bildirmişti. Kudret gazetesinde yayınlanan baş makalesinde şunları söylemişti:

²⁴ Y. Hikmet Bayur, "Amerika ve Biz", *Kudret*, 6 Ocak 1949, s. 1-4.

Bütün medeniyet dünyası gibi, Türkiye'nin de Amerika'ya koruyucu ve kurtarıcı yardımları dolayısıyla müteşekkir olduğunu söylemek isteriz. Amerika'nın er geç zaruri gibi görünen bir savaşta tabii dost ve müttefiklerini şimdiden kuvvetlendirmek istemesi ona karşı borçlu olduğumuz teşekküllerin öz ve önemini azaltmaz; bilakis bu yön onun ne kadar şuurlu ve uzağı görür bir siyasa güttüğünü göstermesi dolayısıyla ayrıca takdire değer.²⁵

Marshall planının Türkiye temsilcisi Bay Dorr'un bazı sözlerini Türkiye'nin iç siyasetine karışmak olarak gören Bayur tepki göstermişti. Dorr'un ülkedeki demokrasi ve hürriyet kelimelerinin propaganda amacıyla ve gerçek anlamda gündeme getiren gruplar ile ilgili ifadelerini yanlış bulduğunu ve onun taraf tuttuğunu iddia etmişti. Diğer taraftan Marshall planı ile başarı elde edilip kalkınıp öbür ülkelerin seviyesine yaklaşılmaması durumunda sömürge durumuna düşmeyi göze almak zorunda kalacağımızı belirtmişti. İktidarın süreci iyi yönetemediğini de belirtmekten kaçınmadı. Ona göre yardımın ciddi meblağ içermemesine karşın ekonomiye katkı sağlayacağı da bir realiteydi.²⁶

Rusya'nın bu emperyalist siyasetine karşın diğer büyük devletler de birtakım çözümler üretmeye çalışmıştı. İngiltere'ye göre Rus emperyalizminden korunmanın yolu onunla uzlaşmaktan geçmekteydi. Winston Churchill, Ruslar atom bombasını elde etmeden emellerinden vazgeçtiğini ispat eden hareketlere mecbur edilmeli, fikri üzerinde yoğunlaşmıştı. Bayur'a göre Rusların bundan sonra barışçıl bir siyaset izleyeceklerine dair tek işaret Lehistan'dan Bulgaristan'a giden koridoru boşaltmaları önemli bir adım olacaktı. Diğer devletlerin Rusya'ya karşı yapacağı savaşın bir faydası olup olmadığı üzerinde durmuştu. Buna göre bu gibi durumlarda kitlelerin savaşa karşı inancı büyük önem taşımaktaydı. Kitleler ancak kendilerini korumak amacıyla savaşa dahil olurdu. Halkın fikirlerinin egemen olmadığı idarelerde gizli çatlaklar bulunur ve bunlar savaş sırasında devleti içten çürütürdü. Savaşta saldırgan tarafın halkı manevi olarak tereddüt eder, savunmada olan taraf ise vatanı ve benliğini korumak için canla başla çarpışırdı. Bu açıdan

²⁵ Y. Hikmet Bayur, "Amerika Yardım Planı Temsilcisinin Sözleri", *Kudret*, 6 Mayıs 1949, s. 1.

²⁶ Bayur, *agm*, s. 4.

önleyici bir savaşın tehditlerden korunmak için bir faydası olmazdı.²⁷ Rusya, Çin'in kötü iradesinden ve oradaki komünistlerin aracılığıyla hükümeti temelinden sarsmış ve Kuzey Çin'in neredeyse tamamının komünistlerin eline geçmesini sağlamıştı. Dünyada Rus tehlikesine karşı yeni bir duruş oluşmaya başlamış ve Amerika da kendi dış politikasında değişikliğe giderek gelişmelere sessiz kalmayacağını belli etmişti. Marshall planı gereği olarak ülkelere ekonomik ve askeri yardımlar yapılmak istenmişti. Rusya ise yeniden yükselen bir komünizm karşısında köylü elindeki hayvanları kesip veya elden çıkarıp tedbir almaya çalışmıştı. Dolayısıyla halk arasında Rus hükümetine karşı bir nefret uyanmıştı.²⁸ Bayur, komünistliği sadece Avrupa ve diğer devletlerin değil, aynı zamanda Rusya'nın da zararına görmüştü. Halk da bu yüzden elindekilerden olmadan mal varlığını satışı çıkarmıştı.

Bir süre sonra Stalin'in Amerika ile irtibata geçmeye çalıştığı görülecektir. Bayur'a göre bunun en önemli sebebi Avrupa'nın kalkınma sürecine girmesi ve buralarda komünistliğin etkisinin azalmasıydı. Ayrıca Amerika'nın son zamanlarda askeri giderlerini azaltmış olması da etkili olmuştu. Rusya savaş teçhizatı bakımından Amerika'dan gerideydi ve atom bombasına da sahip değildi. Ekonomik gelişmelerin sosyal ve siyasi hayat üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda ekonomik kalkınmalarını sağlayan bu ülkeler Rusya'ya savaş silahları konusunda kendini geliştirmek için zaman tanımamıştı. Soğuk savaştan fayda sağlamayacağını anlayan Rusya diplomatik çarelere başvurmak istemiş olabilirdi.²⁹ Fransız ve İtalyan komünist liderlerin olası bir savaşta Rusya'nın yanında olacaklarını açıklamaları Rusya'nın politikasında esaslı bir değişikliğe gideceğinin işareti olmuştu. Bilindiği gibi her gerçek komünist kendi ülkelerinin zararına da olsa Sovyet Rusya için çalışmakta hatta kendi yurdunu feda etmeye hazırdı. Ona göre böyle açıktan bir ayırım yapılması, Rusya'nın artık el altından yaptığı faaliyetlerin halkı kandırmadığı ve etkisiz kaldığını anlamasıyla "tarafını seç" mevzusuna

²⁷ Y. Hikmet Bayur, "Bay Çörçil'in Söylevi ve Önleyici Savaş", *Kudret*, 13 Aralık 1948, s. 1-4.

²⁸ Y. Hikmet Bayur, "Dünya Durumu", *Kudret*, 10 Ocak 1949, s. 1-4.

²⁹ Y. Hikmet Bayur, "Bay Stalin'in Müracaatları", *Kudret*, 5 Şubat 1949, s. 1.

getirilmişti. Bu anlamada 1935 siyasetine geri dönmek komünistlere birçok kişiyi kaybettirecek bir adım olarak görülmekteydi.³⁰

Tekrar politikada değişikliğe giden Stalin yönetiminde de değişikliğe gitmişti. Bayur'a göre değişiklik sonucu iş başına Vişinski'nin getirilmesi dış politikada sert rüzgârların habercisiydi. Baskı ve şiddet yanlısı olan bu devlet adamının seçilmesi ve komünist liderlerin kendi ülkelerine ihanet edip Rusya'nın yanında olacaklarını söylemeleri tehlikeli bir gidişin habercisiydi. Türkiye ve Yunanistan'a karşı bir siyaset değişikliği olup olmayacağı bilinmese de Rusya'nın Batı'ya karşı tavrını sertleştireceği anlaşılmaktaydı.³¹ Öte yandan olası bir Rus tehlikesine karşı Batı dünyasında da gerekli önlemler alınmıştı. Amerika, Kanada, İngiltere, Fransa, Norveç gibi ülkeler bir araya gelerek Atlantik Misakını imzalamışlardı. Buna göre Rusya hangi devlete saldırırsa Amerika ona yardım edecekti. Bu anlaşmanın hem manevi hem de maddi anlamda faydaları bulunmaktaydı. Mezkûr devletlere büyük bir psikolojik destek sağladı. Bu anlaşma karşı tarafın olası bir saldırıda bulunursa karşısında Amerika'yı bulacağını göstermişti.³²

Atlantik Misakına Türkiye'nin yaklaşımı da merak konusuydu. Dolayısıyla kısa süre sonra Dışişleri Bakanı'nın yaptığı açıklamalar mercek altına alınmıştı.

Bu antlaşmaya girmeye diğer bazı Atlantik devletleri de davet edilmişlerdir. Buna bazı hususi sebep ve mülahazalar ileri sürülerek bir Atlantik memleketi olmayan İtalya'nın girmesi de bekleniyormuş. Bundan evvel memleket içinde ve dışında basına söylediğim gibi Şimal Atlantik Paketi verilen ve mahdut coğrafya bölgesine inhisar edeceği kurucuları tarafından biz sarıh surette ifade edilmiş olan bu karşılıklı askeri yardım antlaşmasına Atlantik kıyılarında bulunmayan Türkiye'nin girmesi bahis mevzuu değildir.³³

Bu açıklamalar Bayur tarafından çelişkili bulunmuştu. Sınırlı bölgeyle sınırlandırılan bu ittifaka Türkiye'den önce İtalya'nın

³⁰ Y. Hikmet Bayur, "Sovyet Siyasetinde Yeni Bir Dönüm Noktası", *Kudret*, 3 Mart 1949, s. 1-5.

³¹ Y. Hikmet Bayur, "Sovyet Hükümetinde Yapılan Değişiklikler", *Kudret*, 7 Mart 1949, s. 1-5.

³² Y. Hikmet Bayur, "Atlantik Misakı", *Kudret*, 11 Mart 1949, s. 1.

³³ Bayur, *agm*, s. 4.

alınmak istenmesi büyük bir tezattı. Askeri güç bakımından İtalya'nın Türkiye'ye tercih edilmesi için bir sebep bulunmuyordu. Türkiye'nin güvenliğini anlaşmalarla sağlamaya yönelik iktidar tarafından atılmış bir adım da yoktu. Dolayısıyla dış politikada diplomasi alanında henüz bir başarı sağlanamamıştı. Yine de Türkiye açısından endişe edilecek bir durumun olmadığını belirten Bayur'a göre, Türkiye Yakın Doğu'nun güçlü unsuruydu. Halkın desteğinin yanında bir devletin dış itibarı ve askeri gücü sağlam bir ekonomiye dayanırsa gerçek bir varlık gösterebilirdi. Türkiye'ye birçok askeri malzeme yardımı yapan Amerikan'ın Marshall planı çerçevesinde ekonomik olarak yardımını esirgemesi yanlış bir politikaydı.³⁴ Bu antlaşma, Fransız Kuzey Afrika'sından İngiliz adalarına kadar giden bir sahayı içine alınca Türkiye ana kuvvetten uzaklaştırılarak bol silahla doldurulan bir ileri karakol durumuna getirilmeye çalışıldı. Bu durum birçok Batılı devlet tarafından olağan bir durum olarak görülmüştü. Türkiye'nin misak gereğince korunacak olan ülkelerin dışında bırakılmış olması çok kere tekrarlanan "*Türkler yalnız da kalsalar dövüşürler*" sözünü anlamlandırmaktaydı. Fransız Kuzey Afrika'sından İngiltere'ye kadar giden bir çizginin batısını savunmaya resmen karar verip Türkiye'yi bir ileri karakol gibi az çok kendi haline bırakmak diğer ülkelerin ordularının çoğundan değerli bir orduyu feda etmeyi en başından göze almak demektir. Bu aynı zamanda bütün Doğu Akdeniz ve Hint Okyanusunu içindeki zenginlikler ve stratejik imkânlarla Rus istilasına açık bulundurmaya kabullenmekti. Bu durum Rusya'ya büyük bir güç kaynağı sağladığı gibi demokrasi dünyası için bir yıkım ile sonuçlanabilirdi. Türk dış politikasını yürüten kadroların iyi yönetim göstermemesi savunma paktları dışında kalınmasını sağladı. Dışişlerin Türkiye'nin çıkarlarını iyi savunması durumunda pakt Yunanistan'dan Türkiye'ye kadar uzanabilirdi.³⁵ Amerika'dan alınacak yardımların büyük çapta Türkiye'ye yaramasına dikkat edilmesi ve bu yolda başarılı bir diplomasi yürütülmesi dış politikanın en önemli adımıydı. Çünkü olası bir Rus saldırısı karşısında ekonomi, askeri yeterlilik ve diplomatik güç büyük önem arz etmekteydi. Millet Partisi de Bayur da dış politika stratejilerini oluştururken her zaman ilk sırada

³⁴ Y. Hikmet Bayur, "Dış Meselenin Kamutayda Görüşülmesi", *Kudret*, 19 Mart 1949, s. 1-5.

³⁵ Y. Hikmet Bayur, "Atlantik Misakı ve Diplomamızın Büyük Başarısızlığı", *Kudret*, 21 Mart 1949, s. 1-5.

Türkiye’den üs ve toprak talepleri iddialarını açıkça ret etmeyen ve dünyanın karşısına dikilen bir devletin tehdidi çerçevesinde ele almışlardı.

Atlantik Misakı ise dünya demokrasilerinin adeta kılavuzu niteliğinde olmakla beraber, anlaşmada geçen “*milletlerin özgürlüğü*” bizde hemfikir olunmasına rağmen “*bireyin özgürlükleri*” oldukça ihmal edilmişti. Bunun sorumlusu olarak CHP iktidarını gösteren Bayur, ülkede bireysel özgürlüklerin ancak iktidarın menfaatine dokunmadığında var olduğunu belirtmişti. Demokrasi zihniyetinin en başta Millet Partisi’nde olduğunu iddia ederken buna delil olarak parti programının dördüncü maddesini göstermekteydi. Söz konusu maddenin bir kısmı şöyleydi: “...*Binaenaleyh fert haklarını cemiyet haklarından ayırarak onun durumunda bir mahiyet taşımasına ve fertlerin amme menfaati icabı olarak görecekları zararın tazmin edilmemesine müsamaha edilemez. Cemiyet kadar ferdin de hayati menfaatini koruyacak usullerin tatbikini isteriz.*” Halkla aynı düşüncülerini belirtmesine karşın aynı düşünmekle beraber, bu düşüncenin iktidarın zihniyetine ters olduğunu belirtmişti Buna sebep olarak geçmişte yaşanmış birkaç olayı örnek gösteren Bayur, 1945 yılında halkın içinde olduğu bir tren vagonu otel ve yerleşke olmayan bir bölgede bırakılıp bir bakanın vagonu takılarak halkın mağdur edildiği ile ilgili olayın yalanlanmadığını iddia etmişti. Atlantik Misakı ve onun yansıttığı demokrasi görüşünün aksine bizdeki eksikliklerinin giderilmesi birinci amaç olmalıydı.³⁶ Türkiye’nin misaka katılma sorunsalı ise devam etmekteydi. Dışişleri Bakanı Necmeddin Sadak’ın gazetecilere verdiği röportaj hükümetin bu konuda fikrinin sabit olduğunu göstermişti. Sadak, Atlantik Misakinin barış ve güveni sağlamada yetersiz olduğunu belirtmişti. Bayur’a göre anlaşmanın sınırlı bölgeleri kapsadığı gibi yine yersiz bahaneler sunulmuştu. Ayrıca anlaşmaya olumlu bakıldığına dair bir dil kullanılması Rusya’yı tedirgin etmemek için üretilmiş bir dil olmasına karşın Rusya’nın kuşkulu yaklaşımının önüne geçilemedi. Ayrıca Türkiye’nin savunma amacıyla katılacağı bir anlaşmaya karşı durmak Rusya’nın işine gelmezdi. Bu anlaşmanın daha hızlı yürürlüğe girmesine sebep olurdu. Anlaşma yürürlüğe girdiğinde Türkiye ile bir anlaşma yapılmayacağı intibası oluşursa Türkiye dış

³⁶ Y. Hikmet Bayur, “Dünya Demokrasilerinde, Halkımızda ve C.H. Partisindeki Zihniyet” *Kudret*, 23 Mart, 1949, s. 1-5.

politikada yalnızlığa sürüklenecek ve komünizmin pençesine düşecekti.³⁷ Esasen Bayur, demokratik maddelerin bulunduğu, özgürlüklerin sağlandığı ve diğer devletlerle eşit seviyede bulunacağı bir misakta Türkiye'nin de bulunması taraftarıydı. Çünkü bir yandan Rusya diğer yandan komünizm tehlikesi Türkiye'yi savunmasız durumda yakalayabilirdi. Ayrıca eylemsel bir durum olmasa da bu bir nevi dış politika arenasında güvence oluşturacaktı.

Tartışmalara sebep olan misak ile ilgili olumsuz yorumlara karşın bu anlaşma ya da başka bir anlaşmaya dahil olma isteği sonucu Necmettin Sadak Amerika'ya gitmişti. Sadak, Amerika'da da Atlantik Misakının barışı korumak açısından yetersiz kaldığı ile ilgili açıklamalar yapmıştı. Bayur'a göre, bu açıdan hükümeti dar görüşlü ve içte olduğu gibi dış politikada da başarısızlıkla suçlamıştı. Bakan'ın Amerika'ya gitmesi halka da ümit vermişti. Truman'ın gazetelere verdiği demecinde bu ümitlerin yıkılışının somut göstergesiydi. Truman, *"Bay Sadak'ın ziyareti sırf nezaket ziyaretiydi. Kendisi bana Türkiye Cumhurbaşkanı'ndan bir tebrik mektubu getirmişti. Olan biten de bundan ibarettir"* sözleri dış politikamızın çok başarılı olduğu efsanesini de boşa çıkarmıştı. Bu efsaneye inanılmasının sebebi coğrafi konumumuz gereği devletlerin bizimle temasa geçmeleri bazı anlaşmalar imzalamasıydı.³⁸

Türkiye için bir diğer tehlike komünizmin yayılması idi. Türkiye her ne kadar tamamen komünistlerin eline düşmemiş olsa da komünizm tehlikesi ile karşı karşıyaydı. Çin'in coğrafi konumuna bakılarak komünizmin bize ulaşamayacağını ya da Uzakdoğu'daki olayların bizi etkilemeyeceği düşünülmemeliydi. Otuz yıldan uzun bir süredir Çin'de şiddetli bir iç savaş vardı ve buna Japon savaşı da eklenmişti. Komünistler duruma hâkim olduktan sonra halkı daha fazla ezmişlerdi. Bayur'a göre dünyayı komünizmden kurtarabilecek tek devlet Amerika'dır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika'nın da Çin'e karşı politikası değişiklik göstermişti. Amerika'nın baskısı karşısında Çin idaresinin düzeleceğine inanılmaktaydı. Ancak Marshall Mart 1946'da Amerika'ya döndükten sonra komünistler eylemlerine devam etmiş ve Çin'in idaresinde bir düzelmeye gözlenmemişti. Amerika yardımı kesmesine karşın Çin'in

³⁷ Y. Hikmet Bayur, "Dış İşleri Bakanının Sözleri ve Bizim Bir Misaka Girmemiz", *Kudret*, 2 Nisan 1949, s. 1-5.

³⁸ Y. Hikmet Bayur, "İçerde ve Dışarıda Başarısızlık", *Kudret*, 18 Nisan 1949, s. 1.

ekonomisi vahim bir hal alınca yardımlar tekrar başlatılmış ve arttırılmıştı. Dolayısıyla durum Marshall'ın bıraktığı zamana dönmüş, tek fark artık bazı yerler komünistlerin eline geçmiş ve yönetimin itibarı azalmıştı. Amerika'dan gelen yardımların da faydası olmadığından çözüm daha dürüst bir idare kurulmasıydı.³⁹ Bu tarihlerde Türkiye için komünizm tek başına bir tehdit oluşturmamasının sebebi halkın sağduyusu ve yurtseverliğiydi. Komünizm bir tehlike olarak bazı durumlara bağlı olarak yayılabılırdi. Bunlar; muhalif partilerin iş göremez hale gelmesi veya iktidarla gizli anlaşmalar içine girerek siyaset yürütmesi ve bugünkü kötü durumun devam etmesi olarak sıralanabilir. Halk başka çözüm yolu bulamadığında komünizme yönelebiliirdi. Muhalifler bu tehlikeyi önlemeye çalışırken kötü durumu devam ettirenler veya önleyemeyenler bizi böyle bir akıbeta doğru sürüklemekteydi. CHP'nin komünizm karşında tutumu son derece dikkate değerdı. Tehlikenin ne boyutta olduğunu bilmesine rağmen onu önlemek yerine kendi menfaatlerine uygun olarak kullanmayı uygun bulmaktaydı. Bu iç politikada muhaliflere komünist damgası vurularak kendini göstermişti. Bu iddia daha önce Mareşal Fevzi Çakmak için ortaya atılmıştı. Bayur, politik manevralarla Mareşal'i karalamak amacı güdülmek istendi. İstanbul'da komünistliğe yatkın bazı yayımlar çıkmaya başlamıştı. Bunları çıkaranların komünist olup olmadıkları tartışmalı bir konuydu. Muhalefet etmek için taraftar toplama amacıyla olma ihtimallerine karşın Amerika ve Batı demokrasilerini eleştirmeleri gerçek niyetlerini ortaya koyuyordu. CHP'nin komünizme bakış açısı dış politikada Amerika ve Batı demokrasi düşmanlığı yapan bu komünist yayımları kendi menfaatleri için kullanmasıydı. Bu da demokrasi ile açıklanması zor olan ağır önlemlerin yabancılara mazeret gösterilmesine yarayabiliirdi.⁴⁰

Rusya'nın bir tehlike olarak görülmesi sadece yayılımcı siyasetini askeri yön ile sürdürmesi değil bugün Ortodoks kiliselerini komünizmin yayılması için araç olarak kullanmasıydı. Bunu mümkün kılan da bazı din adamlarının dar çerçeveden bakması ve kilise menfaatlerini her şeyin üstünde görmeleriirdi. Yeni Patrik

³⁹ Y. Hikmet Bayur, "Çin Olayları ve Komünistlik", *Kudret*, 27 Kasım 1948, s. 1-4.

⁴⁰ Y. Hikmet Bayur, "Bizde Komünistlik", *Kudret*, 1 Aralık 1948, s. 1-4.

Atenagoras'ın seçildiğinde genel tabloyu hatırlatan Bayur, onun bu tehlikeden uzak durmasını temenni etmişti. Din ve ona dayanan inançları sosyal ve ahlaki bir yaptırım ve yükseliş olarak görenlerle, dini teşkilat ve çerçevenin menfaatini her şeyden üstün tutanlar arasında sürekli çatışmalar yaşanmıştı. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanları yenen Sovyet Rusya Ortodoks kilisesinin başında bulunan İstanbul Patriğini yanına çekmeye çalışmıştı. Dini gösteriştten ibaret bırakarak komünizmin yayılmasında bir alet olarak kullanmayı tasarladıkları noktada nüfuz sahibi İstanbul Patriğini ele geçirmeleri Türkiye ve Yunanistan açısından ağır sonuçlar doğurabilirdi.⁴¹

Orta Doğu'daki gelişmelerde de hükümetin izlediği yolu eleştiren Bayur, hükümetin cehaleti bizi düşman yuvasına sürüklüyor demişti. Türkiye'nin bu bölgeye ilgi göstermesi düşmanları o bölgeye çekecekti ve Arapları komünistlerden yardım istemeye teşvik edecekti. Bağımsızlığını isteyen Araplara bağımsızlığını vermekten başka çare yoktu. Ayrıca İran'da olduğu gibi Araplar arasındaki prestijin yavaş yavaş düşürülmemesine özen gösterilmeliydi. Komünistlerin herhangi bir hareketinde BM'ye başvurabileceğini söylemişti.⁴² Hükümetin dış politikada izlediği yolu doğru bulmayan Bayur, ülkenin prensibi kendisine saldırılmadığı sürece savaş kararı almaması yönünde olmalıydı. Genel bir savaşta da üstüne düşen sorumluluklarını yerine getirmesi, diğer Pakt üyelerinin sorumluluklarına bağlıydı.⁴³ Ona göre hükümetin dış politikasına bakıldığında 1950 Genel Seçimleri ile Türk milletinin kazandığı tek şey tarihte ilk defa kendi oyları ile hükümeti değiştirmesi olmuştu. Milletın kaybının kazancından çok olduğunu iddia etmişti. Dış politikada bütün komşu devletlerin Türkiye'ye sırt çevirmesini beraberinde getirmişti. Amerika ve diğer büyük devletlerin Rusya'ya savaş ilan etmemeleri durumunda, bölgede Kore tipi bir savaşa girme tehlikesi ile karşı karşıya kalacağımızı belirtmişti. Zafer gazetesi yazarı Mümtaz Faik Fenik, Bayur'un tespitlerini doğru bulmamıştı. Eleştirilerini iktidarı itibarsızlaştırma çabaları olarak tanımlamış sözlerini kör fanatizm olarak tanımlamıştı. Bayur'un komşular diye kast ettiği Rusya ve Bulgaristan zaten hiçbir zaman

⁴¹ Y. Hikmet Bayur, "Yeni Ortodoks Patriği", *Kudret*, 28 Ocak 1949, s. 1-4.

⁴² ABD Ulusal Arşivi, 982.61/10-2451, 1951, s. 3.

⁴³ ABD Ulusal Arşivi, 982.61/12-2751, 1951, s. 4.

Türkiye'nin yanında yer almamıştı. Ortadoğu Komutanlığı ile NATO'nun iki ayrı sorun olduğunu belirtmişti.⁴⁴

Bayur, Menderes ve Köprülü'nün Ortadoğu siyasetinde İngiliz yanlısı bir tutum sergileyerek ülkeyi yeni bir tehlikeye sürüklediklerini iddia etmişti. Bu durum Türk ordusunu bir nevi İngiliz politikasının bir aracı haline gelmesine sebebiyet vermişti. Ayrıca Ortadoğu'da Türkiye'nin Sovyetler Birliği karşısında savunma pozisyonunun zayıflaması sonucunu doğurabilirdi. Menderes ve Köprülü Anglo-Amerika rekabetinde İngiliz davasını benimsemişti. Ona göre bu durumda taraf olmaktan ziyade tamamen tarafsız kalınmalıydı. ABD'nin Orta Doğu'da maceracı bir politikaya girişme isteksizliği Türkiye tehlikeli bir konuma sürükledi.⁴⁵

Öte yandan Amerika'nın Marshall planı çerçevesinde 112 milyon dolarlık yardım yapması beklenirken Yunanistan ile birlikte Türkiye'ye 50 milyon dolar yardım yapılması tartışmalara sebep olmuştu. Necmeddin Sadak, bu konuya bir açıklık getirmek amacıyla verdiği röportajda bu 50 milyon doların Marshall planı ile ilgisi bulunmadığını belirtmişti. Atlantik Misakı yapılması düşünülen Marshall yardımlarını geciktireceği için Türkiye'nin Amerika'dan talep ettiği Marshall'dan bağımsız bir yardım olduğunu belirtmişti.⁴⁶ Bütün çabalara rağmen Türkiye son müzakereden sonra da Atlantik Misakına dahil edilmemişti. Cumhuriyetçi Senatörlerden Harry Cain verdiği bir röportajda Türkiye'nin misaka dahil edilmesini arzu ettiğini belirtmişti. Türk-Amerika ilişkilerinin Türkiye'nin misaka dahil edilmesi ile üst seviyeye ulaşabileceğini belirtmişti. Ayrıca Türkiye'ye yapılan askeri yardımın yeterli olmadığını, Atlantik Paktının imzalanması ile Avrupa devletlerine büyük yardımlar yapılacağı dolayısı ile Türkiye'ye yapılan bu yardımların ikinci sınıf devletlere yapılan yardımlar seviyesine düşürüleceğini iddia etmişti. Türkiye'nin dahil olması ile bu anlaşmanın güçleneceğini belirtmişti. Cain, Amerika üçüncü bir dünya savaşına engel olmak istiyorsa ya da engel olamasa da uygun şartlar altında bir savaşa dahil olmak istiyorsa Türkiye'nin Amerika'nın emniyeti altında olması gerekli diyerek sözlerine son vermişti.⁴⁷

⁴⁴ ABD Ulusal Arşivi, 982.61/1-252, 1952, s. 5.

⁴⁵ ABD Ulusal Arşivi, 982.61/7-1452, 1952, s. 5.

⁴⁶ "Dışişleri Bakanı N. Sadak'ın Beyanatı", *Akşam*, 16 Temmuz 1949, s. 1.

⁴⁷ "Atlantik Paktına Alınmalıdır", *Zafer*, 30 Temmuz 1949, s. 1.

1951'de Ruslar yeniden Türkiye'den toprak ve üs talep etmişti. Ona göre bu taleplerini geri çekmedikleri sürece Türkler, Ruslar ile yapılacak her türlü ilişkiden kaçınmalıydı. Siyaset kurumunun yanında Türkiye'deki bazı grupların/derneklerin/kuruluşların dış tehlikeye karşı ulusal bilinçle hareket etmemeleri de bir realiteydi. Bayur, mevcut hükümeti de yeterince agresif bir anti-komünist tavır almamakla suçlamıştı.⁴⁸ Bu atmosferde ülkenin ve tüm dünyanın gündemini meşgul eden Kore savaşı ve sonucunda oluşacak siyasi havanın yankıları tartışılmaktaydı. BM'nin Kore'deki tutumu ve olası bir Çin saldırısı Türkiye'de de endişe yaratmıştı. Muhalefetin gündeminden düşmeyen mesele Bayur'un da satırlarını fazlaca meşgul etmekteydi. Bayur, Çin ile olası bir savaşa girme durumunda ABD'nin garantisinin olması ve Türkiye'ye saldıran devlete savaş ilan etmesi gerektiğini savunmuştu. Türk ordusunun modern silahlarla donatılması çağrısını yapmıştı.⁴⁹

İngiltere ve Fransa'nın kendi bölgesi tehlikeye girmedikçe savaşa intikal etmeyecekleri açıklamaları sıkıntılı bir durumdu. Truman'ın açıklaması da BM ülkelerinin savunması için yeterli bir güvence değildi. Dolayısıyla BM üyeliği ve garantörlüğü olmadığı sürece büyük kararlar almanın doğru olmadığını savundu.⁵⁰ Rusya'nın buradaki taktiği ise Amerika'nın yeniden silahlanmasının ertelenmesi/geciktirilmesi idi. Bunun için Uzak Doğu devletlerinin gerçek dostu olduğuna yönelik bir tavır geliştirerek Uzak Doğu'da emperyalizmi bitireceğine yönelik bir söylem geliştirdi.⁵¹ Bu gergin ortamda herhangi bir Rus tehlikesine karşı Yugoslavya Devlet Başkanı Tito'nun Yunanistan ve Türkiye'ye önerdiği Savunma Paktı yeni görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştu. Bayur, Tito'nun teklifini kabul etmenin Türkiye açısından tehlikeli bir durum olarak okumuştur. Kendisini böyle bir değerlendirmeye yönelten sebep Yugoslavya'nın her an Rus saldırısına uğrama olasılığının yüksek olmasıydı.⁵² Türkiye'nin NATO'ya üye olma arzusu kısmen de olsa gerçekleşmişti. Ancak Pakt maddelerine dikkat çeken Bayur 5. ve 6. maddelerde Asya'nın özellikle Türkiye'nin pakt dışında bırakıldığına işaret etti. Böylece sadece Trakya ve İstanbul Pakta dâhil edilmişti.

⁴⁸ ABD Ulusal Arşivi, 982.61/9-651, 1951, s. 5.

⁴⁹ ABD Ulusal Arşivi, 982.61/12-750, 1950, s. 2.

⁵⁰ ABD Ulusal Arşivi, 982.61/12-2150, 1950, s. 2.

⁵¹ ABD Ulusal Arşivi, 982.61/8-2951, 1951, s. 3.

⁵² ABD Ulusal Arşivi, 982.61/9-1751, 1951, s. 3.

Her şeyden önce bu maddelere tüm Türkiye ibareleri eklenmeliydi. Böyle bir değişiklik olmadan Türkiye'yi NATO'ya kabul edilmiş saymak yersiz olacaktı. Böylece NATO üyesi devletler sadece Trakya ve İstanbul'un güvenliğini garanti ederken Türkiye'nin tüm güçlerini kendi güvenlikleri için kullanma hakkını elde etmeleri sağlıklı bir yaklaşım değildi. Bayur bu eşitsizliğin hesabını maddelere itiraz etmeyen hükümete sormuştu.⁵³ Paktan yararlanabilmemiz ancak söz konusu maddelerin değiştirilmesi ile mümkündü. Diğer devletlerin benzer bir problem ile karşılaşmaması eşitsizliği ortaya koymaktaydı.⁵⁴

Sonuç

Yusuf Hikmet Bayur, Türk siyasetinde etkinliği kadar Türk dış politikasıyla ilgili değerlendirmeleri/katkılarıyla da önemli rol üstlendi. Demokrat Parti'de siyaset yaparken Millet Partisi'ne geçmesi Bayur'un dış politikaya yönelimlerini de etkiledi/şekillendirdi. Onun dış politikaya yaklaşımı siyaset yaptığı Millet Partisi'yle paralellik gösterdi. Millet Partisi her ne kadar farklı görüşlerin bir arada olduğu bir parti olsa da ilk kurulduğu dönemler parti tüzüğüne sadık kalmış ve Bayur'un dış politika görüşü etrafında birleşmişti. Bayur'un dış politika anlayışı ise genel olarak Atatürk'ün izlediği milli egemenlik çerçevesinde barışı önceleyen ilkeler çerçevesinde şekillendi. Ona göre Türk dış politikası geçmiş tecrübelerinden ders çıkararak diğer devletlere karşı şüpheli bir yaklaşım göstermeliydi. Uluslararası antlaşmalarda/müzakerelerde ulusal egemenlik baz alınarak diğer devletlerle eşit seviyede olmamıza dikkat edilmeliydi. Onun dış politikayla ilgili değerlendirmeleri yoğunlukla soğuk savaşın sorunlarını/yansımalarını içermekteydi. Bir yandan Rusya ile diplomatik ilişkiler diğer yandan Amerika ile yakınlaşma gündemi meşgul etmekteydi. İktidar Rusya olası bir Rus saldırısına karşı Amerika ile yakınlaşma taraftarıydı. Çünkü Rusya Türkiye'den üs ve birtakım haklar talep etme peşindeydi.

Truman Doktrini'ne Amerika'nın Türkiye'nin iç işlerine müdahale alanı oluşturacağı endişesiyle mesafeli durdu. Bu yaklaşımıyla iktidar ve Türk basınından ayrıksı bir rol üstlendi.

⁵³ ABD Ulusal Arşivi, 982.61/9-2351, 1951, s. 1.

⁵⁴ ABD Ulusal Arşivi, 982.61/10-1851, 1951, s. 4.

Özellikle Türk basını ulusal egemenliğin Bayur'un iddia ettiği gibi kırılan olmadığı yönünde bir tavır sergiledi. Bayur'un en büyük endişesi mezkûr doktrinle Amerika'nın Rusya'ya karşı geliştirmek istediği politik tavrı Türkiye üzerinden gerçekleştirmek istemesiydi. Türkiye'nin inisiyatif almadığı ve milli egemenlik anlayışının merkezde olmadığı her dış politika manevrasına mesafeli durdu. Ekonomik yardımlardan çok askeri yardımların sürekli başlıklarda yer alması iyi niyet içermeyen üs olarak kullanma amacı içeren eğilimlerdi. Ekonomik yardım içeren Marshall planının da eşitlikçi bir yaklaşımla yapılmamasını sert bir üslupla eleştirmekten kaçınmadı.

Bayur, Amerika'nın Truman Doktrini çerçevesinde Yunanistan ve Türkiye'ye yönelik askeri yardımlarına yönelik sert bir duruş geliştirmesine karşın Rusya'nın ürettiği komünizm tehlikesi karşısında bu politikalarında yumuşamaya gitti. Bu yüzden Bayur, ilişkilerin dostane sürdürülmesi için Rusya'nın bu isteklerinden vazgeçtiğini açıkça belirtmesi gerektiğini vurgulamak istemişti. Bayur, ulusal egemenlik konusunda kırmızı çizgileri olan bir siyasetçiydi. Bu yüzden hükümetin dış politika konularında fevri kararlar almasından korkmaktaydı. Ayrıca ilişkilerimizi etkileyen ve bizi diğer devletlerden daha önemsiz görmelerine sebep olacak bir de iç siyaset sorunumuz olduğunu iddia etmekteydi. Ona göre her şeyden önce iç siyasetimizi ve yönetimimizi düzeltmemiz gerekmektedir. İçte ekonomik sıkıntılar ve ihtikâra son verilmedikçe ülkenin saygın bir konumda kalmasına imkân yoktu. Bu bakış açısı Bayur'u Millet Partisi içindeyken de aşırı muhalefette kalmasına ve tartışmaların şiddetlenmesine sebep olmaktadır.

Komünizmin tehdidinin artmaya başlamasıyla tavır değiştirerek Rusya'ya karşı dış politikada Amerikan politikalarının ön plana çıkarılmasını savundu. İktidara yönelik eleştirileri karşısında iktidar basın ile organik bir bağ oluşturarak Bayur ve partisini komünistlikle yaftaladı. Bayur bu suçlamalara karşın Türkiye'de sosyo-ekonomik refahın sağlanmaması durumunda komünist akımların yayılma alanının genişleyeceği endişesini taşıdı. Her ne kadar Amerika'ya yönelik eğilimlerinde bir yumuşama olsa da NATO'ya alınma sürecinde Türkiye'nin dışarıda tutulması, Rusya'ya yönelik bir güvenlik zafiyeti oluşturdu. İtalya gibi güçlü bir devletin bu güvenlik ağının içerisine alınmasına karşın Türkiye'nin yalnızlaştırılması ittifak zincirinin çıkar amaçlı yaklaşımının tezahürüydü.

Bayur, dış politikadaki eleştirilerini Cumhuriyet Halk Partisi döneminde sürdürdüğü gibi Demokrat Parti iktidarında da devam etti. Demokrat Parti'nin komünizme yönelik pasif duruşunu eleştirdi. Türkiye'nin NATO'ya alınmasını olumlu bulurken sadece belli bir bölgeyi koruma altına alınmasını da yanlış buldu. İktidarın İngiltere –Amerikan ilişkilerinde İngiliz yanlısı bir eğilim göstermesi dış politika açısından dengeleri değiştireceğinden olumlu bir eğilim değildi.

Kaynakça | References

Arşiv

- Amerika Birleşik Devletler Ulusal Arşivi
ABD Ulusal Arşivi, 867.00/5-147, 1 Mayıs 1947.
ABD Ulusal Arşivi, 867.00/5- 1848.
ABD Ulusal Arşivi, 867.00/3-2247, 22 Mart 1947.
ABD Ulusal Arşivi, 867.00/3-2447, 24 Mart 1947.
ABD Ulusal Arşivi, 867.00/8-2747, 27 Ağustos 1947.
ABD Ulusal Arşivi, 867.00/9-647, 6 Eylül 1947.
ABD Ulusal Arşivi, 867.00/8-948, 9 Ağustos 1948.
ABD Ulusal Arşivi, 867.00/9-148, 1 Eylül 1948.
ABD Ulusal Arşivi, 867.00/9-1748, 17 Eylül 1948.
ABD Ulusal Arşivi, 867.00/1-649, 6 Ocak 1949.
ABD Ulusal Arşivi, 982.61/12-750, 7 Aralık 1950.
ABD Ulusal Arşivi, 982.61/12-2150, 21 Aralık 1950.
ABD Ulusal Arşivi, 982.61/8-2951, 29 Ağustos 1951.
ABD Ulusal Arşivi, 982.61/9-651, 6 Eylül 1951.
ABD Ulusal Arşivi, 982.61/9-1751, 17 Eylül 1951.
ABD Ulusal Arşivi, 982.61/9-2351, 23 Eylül 1951.
ABD Ulusal Arşivi, 982.61/10-1851, 18 Ekim 1951.
ABD Ulusal Arşivi, 982.61/10-2451, 24 Ekim 1951.
ABD Ulusal Arşivi, 982.61/12-2751, 27 Aralık 1951.
ABD Ulusal Arşivi, 982.61/1-252, 2 Ocak 1952.
ABD Ulusal Arşivi, 982.61/7-1452, 14 Temmuz 1952.

Gazeteler

- “Atlantik Paktına Alınmalıdır”, *Zafer*, 30 Temmuz 1949.
“Dışişleri Bakanı N. Sadak'ın Beyanatu”, *Akşam*, 16 Temmuz 1949.

“Millet Partisi Kurucularının Toplantısı Sona Erdi”, *Akşam*, 28 Temmuz 1948.

ERİM, Nihat, “Zamansız ve Esassız Yorumlar”, *Ulus*, 21 Mart 1947.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Amerika ve Biz”, *Kudret*, 6 Ocak 1949.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Amerika Yardım Planı Temsilcisinin Sözleri”, *Kudret*, 6 Mayıs 1949.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Atatürk Yolu”, *Kudret*, 3 Aralık 1948.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Atlantik Misakı ve Diplomasimizin Büyük Başarısızlığı”, *Kudret*, 21 Mart 1949.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Atlantik Misakı”, *Kudret*, 11 Mart 1949.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Bay Çörçil’in Söylevi ve Önleyici Savaş”, *Kudret*, 13 Aralık 1948.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Bay Stalin’in Müracaatları”, *Kudret*, 5 Şubat 1949.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Bay Truman’ın Bize Ait Raporu”, *Kudret*, 11 Aralık 1948.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Bizde Komünistlik”, *Kudret*, 1 Aralık 1948.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Çin Olayları ve Komünistlik”, *Kudret*, 27 Kasım 1948.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Dış İşleri Bakanının Sözleri ve Bizim Bir Misaka Girmemiz”, *Kudret*, 2 Nisan 1949.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Dış Meselenin Kamutayda Görüşülmesi”, *Kudret*, 19 Mart 1949.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Dünya Demokrasilerinde, Halkımızda ve C.H. Partisindeki Zihniyet” *Kudret*, 23 Mart, 1949.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Dünya Durumu” *Kudret*, 10 Ocak 1949.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “İçerde ve Dışarıda Başarısızlık”, *Kudret*, 18 Nisan 1949.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Rusya ve Biz”, *Kudret*, 25 Kasım 1948.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Sovyet Hükümetinde Yapılan Değişiklikler”, *Kudret*, 7 Mart 1949.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Sovyet Siyasetinde Yeni Bir Dönüm Noktası”, *Kudret*, 3 Mart 1949.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Yeni Ortodoks Patriği”, *Kudret*, 28 Ocak 1949.

BAYUR, Yusuf Hikmet, “Yolsuzluklara Rağmen Zafer Kazanmak Bir Türk Göreneğidir”, *Kudret*, 31 Ağustos 1948.

Kitap

KORALTAN, Refik, *Demokratlar*, Timaş Yayınları, İstanbul 2013.

Makaleler

ARAR, İsmail, “Prof. Hikmet Bayur ve Yayınlanmamış Bir Araştırması”, *Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur’a Armağan*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1985, ss. 43-74.

BAYUR, Hilmi Kâmil, “Hikmet Bayur’un Yaşantısından Bazı Çizgiler”, *Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur’a Armağan*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1985, ss. 35-41.

UCA, Alaattin, “Yusuf Hikmet Bayur’un Hayatı, Fikirleri ve Eserleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, 1988, ss. 211-227.

 KAMU YÖNETİMİ ENSTİTÜSÜ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ	
Makale Bilgileri:	
Değerlendirme:	<i>İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme</i>
Etik Beyan:	<i>* Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.</i>
Benzerlik Taraması:	<i>Yapıldı / Turnitin</i>
Etik Bildirim:	<i>turkarsosyalbilimlerdersisi@gmail.com (Çalışma ile ilgili etik bir sorun var ise dergi yönetimine bildirilmelidir)</i>
Etik Kurul Kararı:	<i>Etik Kurul Kararından muafır.</i>
Katılımcı Rızası:	<i>Katılımcı yoktur.</i>
Mali Destek:	<i>Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.</i>
Çıkar Çatışması:	<i>Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.</i>
Telif Hakları & Lisans:	<i>Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır. Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.</i>
Article Information:	
Peer-Review:	<i>Double anonymized - Two External</i>
Ethical Statement:	<i>* It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.</i>
Plagiarism Checks:	<i>Yes / intihal.net etc.</i>
Complaints:	<i>turkarsosyalbilimlerdersisi@gmail.com</i>
Ethics Committee Approval:	<i>It is exempt from the Ethics Committee Approval</i>
Informed Consent:	<i>No participants.</i>
Financial Support:	<i>The study received no financial support from any institution or project.</i>
Conflict of Interest:	<i>No conflict of interest.</i>
Copyrights & Licence:	<i>The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study. Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.</i>